

บทที่ 4

ปริบทของการ์ตูน "ชายหัวเราะฉบับกระเป๋"

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงต้นกำเนิดของการ์ตูน นับตั้งแต่ในยุโรป อเมริกาจนกระทั่งถึงการ์ตูนในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อทราบความเป็นมาตามลำดับ ตลอดจนลักษณะ และพัฒนาการของการ์ตูนขำขันในช่วงต่าง ๆ เนื่องจากการ์ตูนในประเทศไทยได้รับต้นแบบ และอิทธิพลมาจากการ์ตูนของต่างประเทศ ซึ่งรวมถึงการ์ตูนชายหัวเราะฉบับกระเป๋ด้วยเช่นกัน

ประวัติการ์ตูนในยุโรปและอเมริกา

ต้นกำเนิด

มีบางคนกล่าวว่า รูปเขียนฝีมือมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตามฝาผนังถ้ำหรือเพิงผา เป็นการ์ตูนยุคเริ่มแรก และภาพวาดในสมัยอียิปต์ที่ใช้สื่อสารแทนตัวอักษรก็อาจถือเป็นการ์ตูนได้เช่นกัน ซึ่งถ้าจะนับกันไปแล้วความเป็นมาตลอดจนถึงพัฒนาการของการ์ตูนอาจเก่าแก่ขึ้นไปเกินกว่าจะคาดเดา แต่ตามหลักฐานที่ได้มีการบันทึกไว้ ณ จุดเริ่มต้นของการ์ตูนจะอยู่ในราวศตวรรษที่ 15 อันเป็นช่วงเวลาที่ยังก่อกำเนิดระบบวิธีการพิมพ์ขึ้นใช้กัน

การ์ตูนเป็นสื่อชนิดหนึ่งในการเล่าเรื่อง โดยใช้ทั้งภาพและถ้อยคำประกอบกัน เลโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci) น่าจะเป็นคนแรกที่ใช้ริเริ่มในเรื่องนี้ โดยพยายามผสมผสานภาพกับถ้อยคำเพื่อลดการแปลกแยกของโลกหนังสือจากโลกแห่งความเป็นจริง แต่ผู้บุกเบิกและตีพิมพ์ผลงานที่แสดงเอกภาพของข้อความและรูปภาพเป็นคนแรก ได้แก่ ศิลปินชาวอังกฤษ ชื่อ วิลเลียม โฮการ์ท (William Hogarth ค.ศ. 1697-1764)

ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการคิดค้นเทคนิคการพิมพ์ใหม่ มีผลให้การเล่าเรื่องประกอบภาพได้รับความนิยมแพร่หลายมาก แต่ในผลงานเหล่านี้ภาพและคำบรรยายยังอยู่แยกจากกัน ผู้มีผลงานดีเด่นที่สุดได้แก่ชาวสวิส ชื่อ โรดอล์ฟ ทอพ์เฟอร์ (Rodolphe Topfer)

แต่ถ้าจะกล่าวในแง่ผลงานที่มีอิทธิพลสำคัญในวงการการ์ตูนก็ต้องเป็นชาวเยอรมันชื่อ วิลเฮล์ม บุชค์ (Wilhelm Burch ค.ศ. 1832-1908) ซึ่งเป็นแบบฉบับต่อนักเขียนการ์ตูนรุ่น ต่อ ๆ มา

การกำเนิดรูปแบบการ์ตูน

ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ศิลปินอเมริกันยังล้าหลังชาวยุโรปอยู่อย่างมากในเรื่องการเล่าเรื่องโดยใช้รูปภาพ แต่อาศัยแรงผลักดันจากบรรดาสำนักรพิมพ์ ทำให้รูปแบบการ์ตูนได้กำเนิดขึ้น และพัฒนาไปอย่างรวดเร็วในสหรัฐอเมริกา

ริชาร์ด เอาท์คอล์ต (Richard Outcault ค.ศ. 1863-1928) ได้สร้างผลงานชื่อ "เยลโลว์ คิค" (Yellow Kid) ในปี ค.ศ. 1896 ในใบแทรกฉบับวันอาทิตย์ของหนังสือพิมพ์ "เดอะ เวิลด์" (The World) ผลงานของเขายังมีใช้งานการ์ตูนในแบบฉบับที่นิยมกันในปัจจุบันทีเดียวนัก แต่ก็มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ร่วมมูลนั้นคือการเล่าเรื่องตามลำดับภาพการคงรักษามุขคตินของตัวการ์ตูน และการใส่คำพูดใส่ตอบรวมไว้ในภาพ การรวมองค์ประกอบเหล่านี้เข้าไว้ด้วยกัน และการสร้างรูปแบบและภาษาการ์ตูนอย่างจริงจัง เป็นผลงานของศิลปินของสำนัก"ดิ อเมริกัน ฮิวเมอริสต์" (The American Humorist) ซึ่งเป็นชื่อของใบแทรกหนังสือพิมพ์ "มอร์นิง เจอร์นัล" (Morning Journal) ผู้มีผลงานดีเด่นที่สุดได้แก่ เจมส์ สวินเนอร์ตัน (James Swinnerton ค.ศ. 1875-1974) และ รูดอล์ฟ เดิร์กส์ (Rudolph Dirks) ผลงานของพวกเขาเป็นผลงานสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์แห่งการ์ตูน

หลังจากยุคแห่งการบุกเบิก และทดลองหาแนว เรื่องอย่างหลากหลายและกว้างขวาง ได้ผ่านพ้นไปแล้ว ก็เป็นยุคแห่งการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่โลกการ์ตูน โดยมี เฟรเดริก ออพเพอร์ (Frederick Oppen ค.ศ. 1857-1937) เป็นผู้มึมหมาหน้า

แนวทางใหม่และแนวทางดั้งเดิม

ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 แนวสังเขปของสื่อใหม่ที่เรียกว่าการ์ตูนนั้นได้ปรากฏชัดออกมา การวงรอบคำพูด การใช้คำลอกเลียนเสียง การเขียนเส้นแสดงการเคลื่อนไหว การตี

กรอบรูปภาพ เป็นต้น เหล่านี้เป็นบรรทัดฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วในหมู่ผู้อ่าน อย่างไรก็ตามการการ์ตูนในยุคนี้ยังคงคล้ายคลึงกัน เนื่องจากยังคงรักษาแนวทางดั้งเดิมที่เน้นความเรียบง่ายของตัวการ์ตูนแบบล้อเลียนหรือขบขัน ยุคต่อมาประมาณ ค.ศ. 1905 เป็นยุคแห่งการสร้างแนวทางใหม่จนกลายเป็นรูปแบบทางศิลปะที่เป็นเอกเทศ

วินเซอร์ แม็กเคย์ (Winsor McCay ค.ศ. 1869-1934) เป็นศิลปินที่มีส่วนร่วมมากที่สุดในการปฏิวัติทางสุนทรียภาพดังกล่าว ผลงานดีเด่นที่สุดของเขาคือการ์ตูนชุด "ลิตเติลเนโม อิน สลัมเบอร์แลนด์" (Little Nemo in Slumberland) ซึ่งได้บรรลุถึงเอกภาพของโครงเรื่อง (Plot) และแนวเรื่อง (Theme) อย่างหาที่เปรียบได้ยาก อย่างไรก็ตามในบรรดานักเขียนการ์ตูนทั้งหลาย ผู้กำหนดโฉมหน้าของการ์ตูนก็คงไม่มีใครเกินกว่า ยอร์ช แมกมานุส (George McManus) ค.ศ. 1884-1954 ส่วน ชาร์ลส์ เคลล์ (Charles Kahles ค.ศ. 1878-1931) เป็นผู้แสวงหาที่ไม่หยุดยั้ง และไม่ตกลงใจเลือกแนวทางหนึ่งใดโดยเฉพาะ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์ 2523 : 21-22)

พัฒนาการของการ์ตูนขำขัน

การ์ตูนขำขันพัฒนาขึ้นเมื่อ ชาร์ลส์ ฟิลลิปอน (Charles Phillipon) เริ่มก่อตั้ง "เลอคาริวารี" (Le Carivari) ก็เป็นแรงผลักดันให้ "พังก์" (Punch) ถือกำเนิดขึ้นในอังกฤษ เป็นหนังสือที่เน้นที่ขณะชนชั้นกลางในเชิงตลกขบขัน "พังก์" เป็นปัจจัยให้สิ่งพิมพ์การ์ตูนเริ่มกว้างขวางขึ้นมากและมีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการสำคัญของการ์ตูนขำขัน โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา นักเขียนการ์ตูนของ "พังก์" 2 คน คือ วิลเลียม นิวแมน (William Newman 1805-1897) และแฟรงค์ เลสลีย์ (Frank Leslic 1821-1880) ได้นำการ์ตูนขำขันเข้าไปเผยแพร่ในสหรัฐอเมริกา โดยเป็นผู้จัดพิมพ์นิตยสาร และวารสารหลายเล่ม เช่น "จอลลี่ โจคเกอร์" (Jolly Joker) "คอมิก มันทลี่" (Comic Monthly) "บัคเจ็ท ออฟ ฟัน" (Budget of Fun) และ "เลสลีย์ส วีคลี่" (Leslie's Weekly)

นอกจากนี้กิจกรรมการ์ตูนขำขันในสหรัฐก็แพร่หลายออกไปอีก และเป็นที่นิยมมากจนเมื่อกำเนิด "พัค" (Puck 1876) "จัจจ" (Judge 1881) และ "ไลฟ์" (Life 1883) ซึ่งเป็น

นิตยสารที่ตีพิมพ์ภาพการ์ตูนซ้ำกันที่ได้รับความนิยมอย่างสูง ต่อมาในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อกระบวนการทางการพิมพ์มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วย และการ์ตูนเป็นที่ต้องการมากในเวลาอันสั้น เช่น การตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์วันต่อวัน ลายเส้นที่สวยงาม รายละเอียดของฉาก ตลอดจนลักษณะของตัวละคร ถูกตัดทอนลงเป็นลายเส้นง่าย ๆ ต่อมาเมื่อการ์ตูนซ้ำกันเป็นที่นิยมและต้องการของมหาชนมากเข้า ทั้งกลายเป็นกิจการที่ทำเงินและมีคู่แข่งมากมาย จึงเกิดการก่อตั้งองค์กรในรูปของบริษัทระดับประเทศขึ้นมา เพื่อควบคุมการเผยแพร่และผลประโยชน์ของการ์ตูนซ้ำกันที่เป็นช่อง ๆ และที่เป็นเรื่องยาว การตั้งเป็นรูปบริษัทเช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การ์ตูนแพร่หลายไปได้กว้างไกล

ประวัติการ์ตูนในประเทศไทย

ต้นกำเนิด

กำเนิดของการ์ตูนในประเทศไทย เท่าที่สามารถสืบค้นย้อนอดีตลงไปและมีหลักฐานปรากฏอยู่จะพบลักษณะของการ์ตูนแทรกอยู่ในภาพจิตรศิลป์ ภาพฝาผนังต่าง ๆ เท่าที่ชัดเจนมากได้แก่ในยุคต้นของกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง ด้วยฝีมือของจิตรกรเอกของยุค "ขรัวอินโข่ง" ทำให้เห็นได้ชัดว่าท่านเป็นผู้บุกเบิกลักษณะภาพเหมือนจริง (Realistic) ซึ่งผิดแผกไปจากลักษณะการเขียนภาพแบบไทยโบราณที่เป็นแบบอุดมคติ (Idealistic) เชื่อกันว่าการที่ขรัวอินโข่งเขียนภาพในลักษณะเหมือนจริงเช่นนี้ เพราะได้รับอิทธิพลจากหนังสือภาพวาดจากต่างประเทศที่เริ่มเข้ามาในประเทศไทยช่วงนั้น ภาพวาดของขรัวอินโข่งหลายภาพได้แทรกอารมณ์ขัน และล้อเลียนคนในยุคสมัยนั้นไว้ ลักษณะภาพวาดเช่นนี้จัดได้ว่าเป็นลักษณะอย่างหนึ่ง ของการ์ตูน แต่ในสมัยนั้นคำว่า "การ์ตูน" ยังไม่มีคนรู้จักกัน จึงไม่มีการบันทึกไว้ว่าการ์ตูนได้กำเนิดขึ้นแล้วในประเทศไทย (ประเสริฐ มาสุปรีดี 2524 : 67)

การ์ตูนเริ่มเป็นที่นิยมในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงสนพระทัยการวาดภาพ เมื่อมีเวลาว่างจากงานราชการจะทรงวาดภาพคักเคื้อน ล้อเลียนข้าราชการที่ประพฤติไม่ดี ฉ้อราษฎร์บังหลวง ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ "ดุสิตสมิต" และจากการที่พระองค์ทรงโปรดปรานการวาดภาพมาก จึงทรงส่งเสริมการวาดภาพล้อเลียนอย่างจริงจัง

การวาดภาพจึงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายและกว้างขวาง ในยุคนั้นนักเขียนภาพล้อที่มีชื่อเสียงมากคือ เปล่ง ไตรรัตน์ ซึ่งนำแบบการวาดภาพการ์ตูนล้อเลียนเสียดสีการเมืองในประเทศไทย ดังนั้นจึงเป็นผู้บุกเบิกการ์ตูนล้อเลียนคนแรกของประเทศไทย เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 7 เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก วงการการ์ตูนซบเซา เพราะหนังสือไม่อาจจำหน่ายได้อย่างแพร่หลาย จนถึงปี พ.ศ. 2475 อันเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การ์ตูนเริ่มมีบทบาทขึ้น เนื่องจากนักเขียนการ์ตูนมีเสรีภาพทางความคิดมากกว่าเดิม นักเขียนการ์ตูนที่มีชื่อเสียงคือ สวัสดิ์ จุฑะรพ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกการ์ตูนเรื่องยาวในประเทศไทย

ต่อมาในปี 2480 จัดเป็นการเริ่มยุคของ ประยูร จรรยาวัณษ์ ผู้สร้างตัวละคร "สุขเล็ก" ในปี 2495 พิมพ์ ภาพสีห์ ได้ออกหนังสือการ์ตูนเพลินจิตฉบับ "ตุ๊กตา" ต่อจากนั้นก็ยังมีหนังสือในแนวนี้ออกมาอีกมากมาย เช่น หนูจำ เบ๊ เป็นต้น จนกระทั่งถึง ชัยพฤกษ์การ์ตูน (อุทัย วรสุวรรณรักษ์ 2529 : 25) ในระยะหลังมีหนังสือการ์ตูนจำนวนมากผลิตออกมาสู่ตลาดหนังสือ บางเล่มก็ได้รับความนิยม แต่บางเล่มก็สูญหายไปเพราะไม่ประสบความสำเร็จ ในจำนวนนี้ก็มีหนังสือการ์ตูนเล่มหนึ่งที่ได้รับนิยามมาจนถึงปัจจุบัน คือ หนังสือการ์ตูนชายหัวเราะที่เริ่มพิมพ์จำหน่ายในปี 2517 จากนั้นมีนิตยสารในแนวนี้ออกมาอีก เช่น มหาสนุก เป็นต้น จนกระทั่งถึงยุคของการ์ตูนเล่มละบาท ซึ่งเป็นที่นิยมอ่านกันมาก

ประเภทของการ์ตูน

สังเขต นาคไพจิตร (2530 : 44-57) ได้แบ่งการ์ตูนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบ่งตามลักษณะรูปแบบ แบ่งได้เป็น

1. รูปแบบเพื่อความบันเทิงทั่วไป เช่น เรื่องตลกขบขัน เรื่องผจญภัย เรื่องอิงวิทยาศาสตร์ เรื่องนักศึกษา เรื่องภายในครอบครัว เป็นต้น
2. รูปแบบเพื่อคุณค่าทางการศึกษา เช่น เรื่องเกี่ยวกับการเมือง พรรณคดี ประวัติบุคคลสำคัญ วิทยาการและอุตสาหกรรม ประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นต้น

2. แบ่งตามชนิดของการแสดงออก

1. การ์ตูนการเมือง
2. การ์ตูนประกอบเรื่อง
3. การ์ตูนสั้นเป็นตอน ๆ
4. การ์ตูนซ้ำชั้นช่องเดียวจบ ซึ่งจะเป็นการ์ตูนเงียบหรือมีคำพูดประกอบก็ได้
5. การ์ตูนซ้ำชั้นหลายช่องจบในหน้าเดียว
6. การ์ตูนเรื่องยาว
7. การ์ตูนโฆษณา
8. การ์ตูนเคลื่อนไหว หมายถึงภาพยนตร์การ์ตูน
9. การ์ตูนล้อเลียนบุคคล
10. การ์ตูนประกอบการศึกษา
11. การ์ตูนโทรทัศน์

สำหรับชายหัวเราะฉบับกระเป๋่า จัดเป็นนิตยสารเพื่อความบันเทิงประเภทการ์ตูนซ้ำชั้น ซึ่งมีทั้งที่เป็นการ์ตูนช่องเดียวจบ และหลายช่องจบ

ปกติแล้วคำว่า "การ์ตูนซ้ำชั้น" เป็นความหมายของการ์ตูนที่ผู้คนที่ทั่วไปยอมรับ คือ เมื่อพูดถึงการ์ตูน ความหมายต่อสาธารณชนคือภาพขบขันที่ปรากฏในหน้านิตยสาร หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งการ์ตูนซ้ำชั้นอย่างเช่นชายหัวเราะฉบับกระเป๋่านี้จะหยิบยกเอาธรรมชาติของคน มารยาทสังคม หรือแม้แต่การดำเนินชีวิตประจำวันขึ้นมาล้อเลียน โดยสร้างสรรค์ให้มีลักษณะดังต่อไปนี้

ลักษณะของการ์ตูนซ้ำชั้น

1. มุขการ์ตูนซ้ำชั้น (Cartoon Cliche)

1. ในการ์ตูนซ้ำชั้นนั้น มีอารมณ์ขันที่สามารถนำมาเขียนเป็นการ์ตูนชวนหัวอยู่ในทุกสาขาอาชีพ เช่น อาชีพครู หมอ พยาบาล ตำรวจ มักถูกนำมาล้อเลียนได้เสมอ เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เมื่อถูกนำมาล้อขบขัน หรือแสดงออกในสภาพย่ำแย่จึงมักก่อให้เกิดความ

ขบขัน การ์ตูนตลกเช็กชีโจ๊ก ก็อยู่ในกฎเกณฑ์นี้ด้วยเหมือนกันเพราะเรื่องเพศเป็นเรื่องน่าละอายเมื่อแสดงออกในสภาพย่ำแย่ จึงมักสร้างความขบขันครั้นเคร่งได้ไม่น้อยเลย การ์ตูนตลกสัปดนมักถูกเสนอในรูปแบบตัวละครขัดแย้งกัน เช่น สามีภรรยา ชายชู้ ตัวอย่างเช่นภรรยาอนอยู่กับชายชู้บนเตียง สามีถือปืนจ้องจะยิง ภรรยาบอกชายชู้ว่า "อย่าไปกลัวเขายิงปืนไม่แน่หรอก"

2. ความขัดแย้งกัน หรือเป็นคู่ปรับกันของตัวละครที่พบได้เสมอในการ์ตูนตลก นอกจากตำราวิจัยแล้ว ก็ยังมีบุรุษไปรษณีย์กับหมาซึ่งฝ่ายบุรุษไปรษณีย์มักเป็นฝ่ายย่ำแย่เสมอ คนเขียนการ์ตูนต้องสรรหามุขตลกให้บุรุษไปรษณีย์หลีกเลี่ยงจากการถูกจับมองด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา

3. การ์ตูนขำขันจะมีการหยิกหยดสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ประจำวันบางอย่างขึ้นมาล้อเลียนจนเป็นที่รู้จัก หรือเผยแพร่กันอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้ในการ์ตูนขำขันของชาติต่าง ๆ เช่น คนหลงทางในทะเลทราย คนผิวขาวเดินป่าถูกคนพื้นเมืองจับตัวต้มในหม้อน้ำ ตลกเกี่ยวกับโยคีบนเตียงตะปู พรมวิเศษ มนุษย์ต่างดาวมาเยือนโลก หรือคนกับคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งมุขเหล่านี้มีปรากฏตีพิมพ์เสมอ

4. มุขตลกที่ถูกนำมาใช้บ่อย ๆ โดยนักเขียนการ์ตูนเมืองไทย เช่นตลกคนเรือแตกบนเกาะ หรือที่เรียกกันว่า "ตลกติดเกาะ" กับ "ตลกแขก" ซึ่งมีทั้งแขกเป่าปี่ เรือกงในตะกร้าแล้วงูโผล่ทางขึ้นมา หรือแขกเป่าปี่เล่นกลทำให้ขด เชือกลอยขึ้นเป็นเส้นตรง แล้วเป็นเชือกขึ้นไปคุยกับแฟน เป็นต้น มุขตลกที่นักเขียนการ์ตูนเมืองไทยนิยมใช้นี้ จะนำมาจากต่างประเทศ เพียงแต่เปลี่ยนรายละเอียดหรือคำพูดตลกไปตามเหตุการณ์ที่ต้องการล้อเลียนเวลานั้น

ลักษณะของมุขเหล่านี้ลอกเลียนกันได้ และเป็นมุขที่ "ไม่ตาย" คือสามารถใช้ล้อให้ตลกได้ตลอดเวลา (จุลศักดิ์ อมรเวช 2526 : 37-38)

2. การ์ตูนเหนือจริง (Fantasy Cartoon)

การ์ตูนเหนือจริง เป็นอีกลักษณะหนึ่งของการ์ตูนขำขัน ซึ่งไม่ได้นำเหตุการณ์จริง ๆ หรือ นำชีวิตประจำวันมาล้อเลียน แต่เป็นการเสนออารมณ์ขันในเหตุการณ์ที่ไม่อาจเป็นไปได้ คือไม่เป็นจริงตามธรรมชาติ เช่น รูปการ์ตูนที่เด่นและมีชื่อเสียงของ ชาร์ลส์ อ็คตาม

(Charles Addam) ที่เป็นรูปนักเล่นสกี เล่นสกีผ่านต้นไม้ได้ โดยเห็นเป็นรอยสกีแต่ละข้างอ้อมต้นไม้มาบรรจบกันเป็นทางปกติได้ หรือรูปจากนิทานอีสป เรื่องหมากับเงา ที่หมาคาบเนื้อข้ามสะพานเห็นเงาของตัวเองกับเนื้อในปากจึงกระโดดลงในน้ำแล้วโผล่ขึ้นมาพร้อมกับเนื้อ 2 ชิ้น หรือการ์ตูนที่เห็นบ่อย ๆ เช่น เด็กถือลูกโป่งถูกพาลอยขึ้นไปได้

ความเป็นมาของนิตยสารการ์ตูนชายหัวเราะฉบับกระเป๋

นิตยสารการ์ตูนชายหัวเราะฉบับกระเป๋ ได้ถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ปี 2529 จนกระทั่งประสบกับความสำเร็วจนถึงทุกวันนี้ ก็เนื่องมาจากเป็นนิตยสารที่มีรูปแบบ เนื้อหา ตลอดจนระบบการจัดจำหน่ายที่ลงตัว ซึ่งนับได้ว่าเป็นนิตยสารฉบับหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์เปรียบได้กับการเดินทางอันยาวนาน

ย้อนไปในอดีต หลังจากสำนักพิมพ์บรรลือสาส์น ประสบความสำเร็จอย่างดียิ่งจากหนังสือการ์ตูนเด็ก "หนูจ๋า" โดย จุ่มจิม - จานูญ เล็กสมทศ ที่ออกมาตั้งแต่ปี 2500 และ "เบบี้" โดย อาวัฒน์ - วัฒนา เพ็ชรสุวรรณ ที่ออกมาในปี 2504 ทำให้กิจการทั้งในส่วนของสำนักพิมพ์ และโรงพิมพ์ขยายใหญ่ขึ้นกว่าเดิม ทางออกก็คือจะต้องมีหนังสือในเครือออกมามากขึ้น มือการ์ตูนทั้งสองคนของบรรลือสาส์นและบรรลือ อุตสาหกิจ เจ้าของสำนักพิมพ์จึงมีความเห็นพ้องต้องกันว่า น่าจะมีการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่ออกมาบ้างและนั่นคือจุดเริ่มต้นของ "ชายหัวเราะ" (สมชาย ชันอาสา 2531 : 29)

นิตยสารการ์ตูนชายหัวเราะ ได้เริ่มตีพิมพ์ออกจำหน่ายครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2517 เป็นของบริษัทศรีสยามการพิมพ์ มีสำนักพิมพ์บรรลือสาส์นเป็นผู้จัดจำหน่าย เริ่มจากการจำหน่ายเล่มแรกด้วยขนาด 8 หน้ายก (8.0 นิ้ว กว้าง 10.5 นิ้ว) โดยมีนักเขียนในช่วงนั้น คือ จุ่มจิม และ วัฒนา ดังกล่าวข้างต้น และการนำเสนอในช่วงแรกยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับในปัจจุบันคือเป็นการ์ตูนตลก และมีเรื่องซ้ำกันสั้น ๆ แทรกอยู่ระหว่างการ์ตูนช่องตลอดทั้งเล่ม และแทรกความรู้รอบตัวลงไปด้วย ราคาจำหน่ายในปัจจุบันคือ 7 บาท

ในตอนแรกเริ่มของชายหัวเราะนั้น มีเพียงผลงานของจุ่มจิมและวัฒนาอยู่เพียง 2 คนเท่านั้น แต่ในสมัยนั้นถือว่าชายหัวเราะเป็นผู้วางรูปแบบของหนังสือการ์ตูนที่มีคนเขียนมากกว่า

หนึ่งคน และยังมีเรื่องตลกสั้น ๆ และบทความแทรกอยู่ในเล่มด้วย ซึ่ง วิจิต อุตสาหจิต หายาท
ของบรรลือ อุตสาหจิต ผู้บริหารงานคนปัจจุบันของบรรลือสาส์น กล่าวว่า "สมัยนั้นหนังสือการ์ตูน
เป็นแบบ วันแมนโฮว์ ของจุ่มจิมก็จุ่มจิมทั้งเล่ม ของอ่าวข่มทั้งเล่ม จึงเกิดความคิดที่จะเอา
ต้นฉบับที่มีอยู่ของทั้งสองคนมารวมกัน และก็มีเรื่องตลกสั้น ๆ มีคอลัมน์เล็ก ๆ แทรกอยู่ในเล่ม
ด้วยเพราะคิดว่าถ้าอ่านการ์ตูนทั้งเล่มนี่คงจะจบเร็วเกินไป"

เนื่องจาก "ชายหัวเราะ" วางตัวเองในฐานะหนังสือการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่ เนื้อหา
ในเล่มจึงมีความทะเล้นทะเล้ง การใช้คำพูดออกมาในลักษณะสองแง่สองง่าม ทำให้คนอ่านคิดกัน
อย่างรวดเร็ว จากที่เคยออกรายเดือน เพียงสองปีกว่า ๆ ต้องเปลี่ยนเป็นออกรายกึ่งเพื่อ
ให้ทันกับความต้องการของคนอ่าน แต่เมื่อเป็นหนังสือการ์ตูน จึงเป็นไปได้ที่จะไม่มีเด็ก ๆ อ่าน
จึงมีเสียงสะท้อนตามมาว่าอาจทำให้เด็กจกจำ และเอาอย่างในเรื่องไม่ดีทั้งหลาย จึงทำให้
"ชายหัวเราะ" ในยุคหลังปรับปรุงเนื้อหาให้เป็นหนังสือการ์ตูนแบบ "เด็กอ่านได้ ผู้ใหญ่อ่านดี"
มีเรื่องทะเล้น แต่ไม่ทะเล้ง และพยายามให้อยู่ในกรอบ ไม่ให้มีโป๊จนเกินไป เรื่องนี้
วิจิต อุตสาหจิต ได้ย้ำถึงแนวทาง "ชายหัวเราะ" ว่า

...เราพยายามคุมกันตลอดนะ แต่ก็ยังมีเล็ก ๆ น้อย ๆ ออกไป ถ้าสังเกตดู
ของเรานี้จะอยู่ในเกมตลอด ส่วนพวกที่เลียนแบบเค้าไม่มีเบรคกันเลย ทำให้
ภาพพจน์จากข้างนอกมองว่าหนังสือพวกนี้เป็นหนังสือทะเล้ง แต่ผมว่าสำหรับคนอ่าน
"ชายหัวเราะ" หัวไปเค้ารู้ละ เค้ารู้ว่าเราจำกัดขอบเขตของตัวเราเอง มีต้นฉบับ
เยอะมากที่ดึงออกมา เราไม่เอา หรือไม่ก็ใช้วิธีตัดแปลงให้ดูแล้วไม่น่าเกลียด
(สัมภาษณ์ ชันษา 2531 : 29-30)

จนกระทั่งถึงเดือน สิงหาคม 2529 ทางสำนักพิมพ์บรรลือสาส์นได้ออกนิตยสารการ์ตูน
ชายหัวเราะขนาดใหม่เป็นขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก (Pocket Book) ขึ้นมาอีกเล่ม เรียกกันว่า
"ชายหัวเราะฉบับกระเป๋" ซึ่งนับเป็นนิตยสารที่บุกเบิกเนื้อหาประเภทตลกขำขันในรูปแบบของ
นิตยสารฉบับกระเป๋ และเหตุผลในการใช้ชื่อนี้มีอยู่ว่า "ฝรั่งบอกลูกพ็อกเก็ตบุ๊ก เรามอกฉบับ
กระเป๋ มันง่ายดี ก็เลยเป็นคำพูดที่พูดกันทั่ว ๆ ไป หมายถึงอะไรที่มันเล็ก ๆ พกพาง่าย"
วิจิต อุตสาหจิต กล่าว (วิจิต อุตสาหจิต, สัมภาษณ์)

การริเริ่มขายหัวเราะฉบับกระเป๋านั้น วิจิต ยังได้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายหลัก "เราพยายามให้รูปแบบมันแปลกออกไป และเล่มเล็กนี่เนื้อหาจะเอนไปทางผู้ใหญ่มากหน่อย ในขณะที่เล่มใหญ่เป็นแบบทั่ว ๆ ไป...และเราอยากจะให้กลุ่มคนอ่านกว้างขึ้น" (วิจิต อุตสาหจิต, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่า กิจการของสำนักพิมพ์มีการเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ขณะเดียวกันผู้อ่านก็ให้ความสนใจกับการ์ตูนขายหัวเราะฉบับกระเป๋าคด้วย

นิตยสารการ์ตูนขายหัวเราะฉบับกระเป๋ามีขนาดใหม่ตั้งแต่จะมีขนาดเล็กลง แต่ก็มีจำนวนหน้าเพิ่มขึ้น รวมทั้งสิ้น 148 หน้า เป็นนิตยสารขนาด 16 หน้ายก (5.0 นิ้ว กว้าง 7.5 นิ้ว) ออกจำหน่ายในช่วงแรกเป็นรายเดือนจนกระทั่งถึงฉบับที่ 8 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2530 ได้เปลี่ยนวาระของการออกจำหน่ายเป็นรายักษ์ (ราย 15 วัน) ราคาจำหน่ายในปัจจุบันคือ 10 บาท ส่วนเนื้อหาภายในเล่มยังคงลักษณะของขายหัวเราะเล่มใหญ่ในบางส่วน จะประกอบด้วยการ์ตูนตลก เรื่องขำขัน ซึ่งจะแบ่งออกมาอย่างเป็นสัดส่วนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีเรื่องสั้นจบในฉบับ เรื่องที่แปลออกมาจากต้นฉบับต่างประเทศทั้งที่เป็นสารคดีพิเศษเกร็ดความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเรื่องแปลกพิสดารต่าง ๆ ของคนและสัตว์ทั่วโลกแทรกรวมอยู่ด้วย

เมื่อขายหัวเราะฉบับกระเป๋ามีเนื้อหาเพื่อความเพลิดเพลินอยู่หลายส่วนเช่นนี้ จึงเป็นธรรมชาติที่ผู้จัดทำต้องมีหลักเกณฑ์ในการจัดลำดับหรือจัดวางส่วนต่าง ๆ ให้นำหน้าของหนังสือที่น่าสนใจขึ้น ก็โดยใช้การสลับกันไประหว่างเรื่องสั้น คั่นด้วยการ์ตูน ขำขัน และสารคดี นอกจากนี้ในส่วนของภาพการ์ตูน ที่ประกอบด้วยผลงานของนักเขียนเก่า กับนักเขียนใหม่ จะใช้หลักการว่า ผลงานของนักเขียนเก่าเอาไว้หน้าคี่ เนื่องจากลักษณะการเปิดหนังสือนั้น คนส่วนมากมองหน้าขวามือก่อน

สำหรับในส่วนของนักเขียนการ์ตูนนั้น ถึงแม้ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยไปจากสำนักงานของบรรลือสาส์นที่เคยตั้งอยู่บนถนนผ่านฟ้า จวบจนกระทั่งปัจจุบันได้ย้ายสำนักงานมาตั้งอยู่ในย่านดินแดง ซึ่งเป็นโรงพิมพ์หนังสือในเครือของบรรลือสาส์นทั้งหมดแล้วก็ตาม แต่นักเขียนการ์ตูนสองคนแรก คือ จุ่มจิม และวัชมา ยังคงมีผลงานปรากฏอยู่อย่างสม่ำเสมอ พร้อมกันนั้นยังมีนักเขียนคนอื่น ๆ เข้ามาเสริมทีมีอีกมากมาย ในยุคปัจจุบันนักเขียนการ์ตูนที่มีผลงานอยู่เป็นประจำ ตลอดจนเป็นที่รู้จักและชื่นชอบของผู้่านโดยทั่วไป นอกจากรุ่นอาวุโสทั้งสองดังกล่าวข้างต้น ก็ได้แก่ นิค, ต่าย, ท้อม, หมู, เคีย, คา เป็นต้น

นอกเหนือจากนักเขียนการ์ตูนที่เขียนกันอยู่ประจำแล้ว "ชายหัวเราะฉับกระเป๋" ยังเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงฝีมือทั้งการเขียนการ์ตูนตลก เรื่องขำขันและเรื่องสั้น ซึ่งมีค่าเรื่องให้กับผู้อ่านอีกด้วย และจากคนอ่านที่ร่วมสนุกกันเข้ามาทำให้ทราบว่า "ชายหัวเราะฉับกระเป๋" เป็นหนังสือที่มีคนอ่านทุกระดับ จากคนขับรถสามล้อ จนถึงนายแพทย์ จากนักการภารโรงจนถึงระดับอธิบดีกรม จากเด็กเพิ่งหัดอ่านหนังสือถึงคนแก่ (สมชาย ชันษา 2531 : 31) เนื่องจากมีเนื้อหาไม่ซับซ้อน รู้จักกันทั่วไป ประกอบกับมีการใช้ภาษาง่าย ๆ จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ชายหัวเราะฉับกระเป๋ สามารถจับกลุ่มผู้อ่านได้ในระดับกว้าง จนกระทั่งมียอดพิมพ์และยอดจำหน่ายประมาณแสนกว่าฉบับ จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนวาระของการออกจำหน่ายให้เร็วขึ้นอีกเป็นรายสัปดาห์ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า "ประการแรกผู้อ่านเรียกร้องเข้ามา ประการที่สองหนังสือที่ออกไปจะอยู่ในตลาดได้ 4-5 วัน แล้วก็จะหมด มันเกิดช่องว่าง ช่วงนี้หนังสืออื่นมีเยอะแยะไปหมด บางทีคนเห็นการ์ตูนคล้าย ๆ กันก็ซื้อมาอ่าน เป็นการแก้เกมส์ในทางการค้า" คุณวิจิต ชีแจง (วิจิต อุตสาหจิต, สัมภาษณ์)

เหตุผลประการสำคัญก็คือ ได้มีนิตยสารการ์ตูนประเภทเดียวกันเลียนแบบตามออกมาบ้าง โดยหวังจะทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิด และหันมาซื้อนิตยสารของตน นับว่าทางคณะผู้จัดทำหากลวิธีในการปิดช่องว่างนี้ได้เป็นอย่างดี และคงต้องหาหนทางในการปรับเปลี่ยนเพื่อฉีกแนวออกไปจากนิตยสารเลียนแบบทั้งหลายกันต่อไป

ลักษณะของหนังสือฉับกระเป๋

ในลักษณะของการจัดทำรูปเล่มหนังสือหรือนิตยสารในบ้านเรานั้นขึ้นอยู่กับสภาพและความต้องการในตลาดช่วงนั้น ว่ามีความนิยมหนังสือประเภทไหน หรือขนาดเท่าใด แต่ขนาดรูปเล่มของหนังสือประเภทที่ออกวางขายกันเกลื่อนอยู่ในตลาดหนังสือ และได้รับความนิยมกันส่วนใหญ่จะเป็นไปในรูปของ "ฉับกระเป๋" ซึ่งเป็นการที่เรานำคำภาษาต่างประเทศว่า Pocket Book มาใช้กันอย่างตรงความหมาย เนื่องจากขนาดของหนังสือประเภทนี้นั้นต่างประเทศเป็นผู้ริเริ่มผลิตออกมาก่อน

ช่วงแรก หนังสือฉบับกระเป๋าสองเล่มแรกของเมืองไทยมีขนาดเล่มกระทัดรัด มักจะเป็นขนาดตัด 5 หรือ 10 หน้ายก มีความหนาประมาณ 150-200 หน้า ประมาณ พ.ศ.2505 ราคาขาย 5 บาท มีผู้พิมพ์จำหน่ายหลายคน ทำปกแข็งและเย็บดีกว่าเดิม เช่น เย็บด้าย (เย็บกึ่ง) ขายเล่มละ 6 บาท รู้สึกจะเป็นที่นิยมของนักอ่านผู้มีเบี่ยน้อย หอยน้อย ถึงแม้ว่าถ้าคิดเป็นหนังสือเล่มใหญ่แล้วผู้อ่านจะต้องซื้อเล่มเล็ก ๆ เป็นราคาเท่า ๆ กันหรือกว่า แต่ก็ใช้เงินจำนวนนั้นในระยะนาน ไม่ใช่ซื้อที่เดียวอย่างซื้อเล่มใหญ่ ทั้งรูปเล่มก็อาจจะดีกว่าด้วย คนไทยไม่ใช่เป็นผู้มีเงินนัก จึงนิยมฉบับกระเป๋ามากกว่า

หนังสือฉบับกระเป๋าสองเล่มแรกของเมืองไทยนั้นจะทำงานเมื่อไรผู้เขียนไม่ทราบ ถ้าจะว่าก็ในสมัยแรก ๆ หนังสือประเภทสิบสตาจกันนั้นแหละคือหนังสือฉบับกระเป๋ ผู้เขียนก็ว่ายังไม่ถูกเพราะรูปเล่มใหญ่กว่าฉบับกระเป๋ที่เราเห็น ขนาดหนังสือปลอมพงศาวดารจีนที่วางขายอยู่ในปัจจุบันนี้ จะมีกระเป๋าคอนไทยที่หนาใหญ่พอใส่หนังสือได้ ที่ผู้เขียนเคยเห็นก็รู้สึกจะมีหนังสือฉบับกระเป๋าสองเล่มของสำนักพิมพ์แถว ๆ ถนนสีลมสมัยที่บริษัทไทยพาณิชย์การยังตั้งอยู่ที่นั่น เรื่องแรกรู้สึกจะเป็น ร้อยชีวิต ของ ร.จันทพิมพ์ พิมพ์ออกมาได้ 2-3 เล่มก็หยุดไปเพราะว่าขาดทุน น้อยอยู่ในราว พ.ศ.2494-2496

เวลาล่วงมาสักสิบเอ็ดปี ไม่ทราบว่าสำนักพิมพ์ก้าวหน้า หรือโอเคียนส์โตร์ รื้อฟื้นความคิดเรื่องหนังสือฉบับกระเป๋ามาทำใหม่ สมัยนั้นยังปกอ่อนราคาขายเล่มละประมาณ 11-12 บาท ครั้นต่อมาอีกที่ อาจินต์ บัญจพรรค ก็พิมพ์เรื่องของตัวเองออกจำหน่าย ขายเล่มละ 5 บาท ทำให้เกิดการตื่นเต้นกัน โดยเฉพาะในวงการผู้พิมพ์จำหน่ายเป็นอันมาก

เหตุที่เรียกว่าฉบับกระเป๋านั้นก็เพราะมุ่งให้ซื้อใส่ไว้ในกระเป๋ อ่านแล้วก็ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ไม่เสียดาย ถ้าจะเก็บไว้ก็ยิ่งดี สำหรับเมืองฝรั่งทำได้เพราะกระเป๋าสี้นอกค่อนข้างใหญ่ เขาพิมพ์กันออกมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ของไทยพิมพ์ออกมาหลังเขาตั้งประมาณ 22-23 ปี กระเป๋าสองเล่มของไทยก็เล็กเพราะหาคนใส่สี้นอกเป็นประจำยาก แต่เรายังเรียกตามฝรั่งว่าฉบับกระเป๋ ความหมายเลื่อนไปเป็นฉบับเล็ก ๆ แล้วกระมัง (กระแสร้ มลยาภรณ์ 2530 : 185-186)

ถ้าจะกล่าวถึงขนาดของหนังสือ หรือนิตยสารประเภทต่าง ๆ นั้นจะมีรูปแบบที่ตายตัว อยู่แล้ว โดยการคิดคำนวณออกมาจากกระดาษแผ่นใหญ่ 1 แผ่นที่เป็นขนาดมาตรฐานสากลทั่วโลก อาจมีขนาดพิเศษออกไปบ้างเล็กน้อย แต่ก็ยังใช้กันตามขนาดมาตรฐานทั่วไป โดยกระดาษแผ่นใหญ่ 1 แผ่นนี้ สามารถแบ่งออกได้โดยคุณลักษณะการตัดกระดาษแผ่นใหญ่ให้มีขนาดที่เล็กลง ถ้าสามารถ ตัดได้ 4 แผ่น ก็เรียกว่า 4 หน้ายก หรือตัดได้ 8 แผ่น ก็เรียกว่า 8 หน้ายก เช่นกัน ในการ แบ่งนี้จำนวนหน้าที่แบ่งได้จะเป็น 2 เท่าเสมอของขนาดเดิม เช่น 2 เป็น 4, 4 เป็น 8, 8 เป็น 16

หนังสือฉบับกระเป๋ในปัจจุบัน ถ้าเรียกกันตามความเข้าใจของผู้ผลิตหนังสือทั้งหลาย จะเรียกเป็นหนังสือ 16 หน้ายก ซึ่งหมายความว่าใน 1 แผ่นของกระดาษขนาดมาตรฐานดังกล่าว สามารถตัดแบ่งได้เป็น 16 หน้า เรียกว่า 1 ยกอันเป็นความหมายที่เข้าใจกันดีสำหรับผู้ผลิตหนังสือ โดยทั่วไป และโดยปกติแล้วขนาดฉบับกระเป๋านี้ มักเป็นขนาดของหนังสือในลักษณะที่เป็นหนังสือแปล หนังสือบทกวี หรือเรื่องสั้น ฯลฯ ที่ไม่มีวาระการออกจำหน่ายแน่นอน ต่อมาขนาดฉบับกระเป๋านี้ ใต้นำมาใช้กับสิ่งพิมพ์ประเภตนิตยสารซึ่งแตกต่างจากหนังสือโดยทั่วไปตรงที่ นิตยสารจะมีวาระ ของการออกจำหน่ายแน่นอน อาจเป็นรายเดือน รายสัปดาห์หรือรายักษ์

การที่ผู้ผลิตได้เจาะจงเลือกรูปแบบของนิตยสารในขนาดฉบับกระเป๋านั้น อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน ตั้งแต่สภาพเศรษฐกิจที่เข้ามามีบทบาทเนื่องจากการขึ้นราคาของ กระดาษ ทำให้ต้องลดต้นทุนในด้านนี้ลงโดยการเปลี่ยนขนาด เพื่อจะได้จำนวนนิตยสารมากขึ้น ในขณะที่ราคาถูกลง และอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับแนวความคิดของผู้ผลิตเองที่ต้องการฉีกแนว เพื่อ สร้างความโดดเด่นให้กับนิตยสารของตน และเป็นความแปลกจากคู่แข่ง ซึ่งนิตยสารฉบับกระเป๋านี้ เมื่อวางอยู่บนแผงหนังสือแล้วจะทำให้มีขนาดที่แตกต่างออกไปจากนิตยสารอื่นอย่างเห็นได้ชัด อัน จะสามารถดึงดูดใจผู้ซื้อได้ หรืออาจต้องลองหยิบขึ้นมาอ่าน เพราะความสนใจในขนาดใหม่ นอกจากนี้แล้วนิตยสารฉบับกระเป๋ายังมีลักษณะพิเศษที่ดูจะได้เปรียบนิตยสารขนาดใหญ่ทั่วไปคือ เป็นขนาดที่เหมาะสมแก่การพกพา สามารถนำติดตัวไปอ่านในที่ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกสบายกว่า

ทำไมขายหัวเราะฉบับกระเป๋าจึงอยู่ได้ และเป็นที่นิยม

ในธุรกิจสินค้าประเภทนิตยสารยุคปัจจุบันต่างเต็มไปด้วยการแข่งขัน บางฉบับสามารถดำรงอยู่ได้ ในขณะที่อีกหลายฉบับต้องหายหน้าไปจากแผงหนังสือ

นิตยสารภายใต้ชื่ออันทันสมัยได้ถือกำเนิดขึ้นมามากมาย จากแนวความคิดของคนรุ่นใหม่ ที่สร้างสรรค์ให้นิตยสารฉบับนั้นมีเนื้อหาที่สนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มผู้อ่านในปัจจุบันได้ ประกอบกับเทคโนโลยีทางการพิมพ์ที่เจริญก้าวหน้าได้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก จึงทำให้รูปแบบของนิตยสารสามารถถ่ายทอดความแปลกใหม่ ทันสมัยได้ จนผู้อ่านหันมานิยมชมชอบนิตยสารเหล่านี้มากขึ้น เป็นเหตุให้นิตยสารภายใต้ชื่อเก่าส่วนมากต้องมอดตายไปจากวงการ

แต่ "นิตยสารการ์ตูนขายหัวเราะ" อันเป็นนิตยสารการ์ตูนสำหรับเด็กชื่อเก่ายังคงอยู่ในวงการนิตยสารมาได้ถึงทุกวันนี้ ก็เนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ มากมายทำให้นิตยสารฉบับนี้ดำรงตนอยู่ได้จนกระทั่งถึงจุดอิ่มตัวในรูปแบบ และเนื้อหา อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เต็มไปด้วยความเครียด การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อดำรงชีพในชีวิตประจำวันมีมากไป นิตยสารอีกรูปแบบหนึ่งจึงเกิดขึ้นมาภายใต้ชื่อ "นิตยสารการ์ตูนขายหัวเราะฉบับกระเป๋"

สำหรับขายหัวเราะฉบับกระเป๋ เกิดขึ้นมาแบบปัจจุบันทันด่วนเพื่อตอบสนองและรองรับต่อความสนใจของผู้อ่าน ขายหัวเราะฉบับกระเป๋านี้จึงถือเป็นนิตยสารเพื่อผู้อ่านทั่วไป หรือเรียกได้ว่าเป็นนิตยสารสำหรับมวลชน เนื่องจากบุคคลทุกวัยสามารถอ่านได้ เพราะมีเนื้อหาสาระที่มุ่งเป้าหมายไปยังผู้อ่านจำนวนมาก ลักษณะเนื้อหาส่วนใหญ่เน้นหนักไปในทางเร้าอารมณ์ และให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่าน ซึ่งขายหัวเราะฉบับกระเป๋าก็เน้นหนักเนื้อหาในสาระที่มุ่งให้ความบันเทิงเป็นหลัก โดยตั้งมั่นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเป็นนิตยสารเฉพาะเรื่องผ่อนคลายความเครียด ในขณะที่เดียวกันยังได้มีการสอดแทรกความคิดของผู้เขียนต่อเรื่องราวเหตุการณ์ในสังคมไว้ด้วย

นิตยสารฉบับนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างออกไปจากนิตยสารอื่น คือ ใช้ความเป็นนิตยสารภาพในการถ่ายทอดเรื่องราว เมื่อผู้อ่านได้เห็นเพียงภาพก็สามารถเข้าใจได้ โดยไม่ต้องใช้ความคิด เหมือนกับการอ่านนิตยสารเรื่อง นอกจากนี้เนื้อเรื่องที่น่าสนใจล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาผูกพันกับความเป็นอยู่ของคนเราทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาจเป็นชีวิต

ของบุคคลคนหนึ่ง หรือของส่วนรวมทั้งหมดที่อยู่ในสังคมแห่งนี้ ถ้าผู้เขียนนำเสนอเรื่องที่ไกลตัวที่ต่างสังคมออกไป อาจทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจและนิตยสารฉบับนี้คงต้องประสบกับความล้มเหลว จากนั้นผู้เขียนจะนำชีวิตจากสังคมจริงถ่ายถอดลงไปในตัวละคร และเรื่องราวเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นจากจินตนาการอันไร้ขอบเขต

แนวหนังสือจะขายคนที่ไม่ต้องการอะไรมาก อ่านแล้วอ่านเลย ส่วนใหญ่ชายหัวเราะมันมูม เพราะว่าเป็นหนังสือที่อ่านง่าย อ่านบนรถเมล์ อ่านที่ไหนก็ได้คล้ายเครียดไม่ต้องการสาระ สำหรับคนที่เจอสาระมาหนักๆ เยอะ ๆ แล้ว เขาอ่านชายหัวเราะ เขาอ่านผ่านทูกก็เข้าใจ มันง่ายกว่าอ่านเรื่องสั้น รู้สึกคนจะนิยมในจุดนี้มากกว่า (ภักดิ์ แสนทวิสุข, สัมภาษณ์)

รูปแบบของนิตยสารก็เป็นส่วนสำคัญ เนื่องจากแผนงานต่าง ๆ ในการจัดทำนิตยสารขึ้นมาสักฉบับ ต้องอาศัยรูปแบบเป็นพื้นฐาน รูปแบบของนิตยสารเป็นแนวความคิดในการจัดทำนิตยสารที่เจ้าของนิตยสารมีอยู่ ซึ่งรูปแบบนี้หมายรวมถึงเนื้อหา ขนาด รูปเล่ม ภาพ การใช้ภาษา การใช้เครื่องหมาย ตลอดจนการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ รูปแบบในการจัดทำนิตยสารเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดก่อนงานส่วนใหญ่ในการจัดทำนิตยสารจะเริ่มขึ้น เพราะขั้นตอนต่าง ๆ ต้องดำเนินไปตามกำหนดไว้ ชายหัวเราะฉบับกระเป๋าก็เป็นนิตยสารที่มีการจัดการเรื่องรูปแบบได้เป็นอย่างดี วงศ์ฉบับหนึ่ง เห็นได้จากการประสบกับความสำเร็จ และติดตลาดอยู่ได้ เนื่องจากมีรูปแบบที่แม้จะไม่แปลกใหม่ แต่ก็มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ด้วยขนาด 5.0 นิ้ว กว้าง 7.5 นิ้ว ดังเช่นนิตยสารขนาดกระเป๋ (Pocket Book) ทั่วไป กระดาษที่ปกกระดาษประกอบด้วยเนื้อหาของความขบขันที่หาซื้อได้ด้วยราคาที่ไมแพงจนเกินไปนัก จึงเหมาะสำหรับนำติดตัวไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่ออ่านในยามว่าง (ผู้อ่าน, สัมภาษณ์)

รูปแบบที่ทำให้นิตยสารฉบับนี้เป็นที่นิยม นอกจากขึ้นอยู่กับเนื้อหาขนาดรูปเล่มแล้วยังรวมไปถึงภาพและการใช้ภาษาด้วย ผู้อ่านทั่วไปนิยมชมชอบการ์ตูน เพราะผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากลักษณะของภาพการ์ตูนสามารถทำเรื่องยากให้กลายเป็นเรื่องเข้าใจง่าย นอกจากนี้ผู้อ่านแต่ละคนสามารถใช้จินตนาการของตนเองได้อย่างเป็นอิสระด้วยเรื่องภาษาที่ใช้ก็เช่นกัน จะมีลักษณะสอดคล้องกับยุคสมัย เช่น คำสแลง ซึ่งบางครั้งดูเหมือนว่า

ชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือเป็นผู้ริเริ่มคำสั่งใหม่ ๆ ขึ้นมาจนผู้อ่านนิยมนำไปใช้กัน

รูปแบบและเนื้อหาที่ลงตัวประกอบกับการบุกเบิกสาระประเภทการ์ตูนตลกในวงการหนังสือที่จับความต้องการของผู้อ่านยุคนี้ได้ ทำให้ชายหัวเราะฉบับกระเป๋าสามารถดำรงตนอยู่ในตลาดแห่งการแข่งขັນ และมียอดจำหน่ายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนต้องเปลี่ยนวาระการออกจำหน่ายจากรายเดือน เป็นรายปักษ์ (ราย 15 วัน) และราย 10 วัน ในที่สุด เพื่อสนองความต้องการของผู้อ่านให้ได้อย่างเพียงพอ ในขณะที่เดียวกันได้เกิดนิตยสารการ์ตูนตลกซ้ำชั้นที่ลอกเลียนแบบทั้งรูปเล่มและเนื้อหาของชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือตามออกมาเป็นจำนวนมาก โดยหวังว่าเมื่อได้ผลิตซ้ำกับนิตยสารที่ประสบความสำเร็จอย่างชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือแล้ว นิตยสารของตนคงติดตลาดได้บ้าง เรื่องนี้ วิจิต ฤตสารกิจ ผู้บริหารของชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือกล่าวว่า

สำหรับหนังสือที่เลียนแบบแนวหรือสไตล์ รูปเล่ม อะไครคล้าย ๆ กันว่ากันไม่ได้ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่ใครจะทำอะไรก็ได้ ทุกคนมีสิทธิ์ทำ เราไม่ได้ไปจดลิขสิทธิ์ ไม่ว่าจะกัน แต่ว่าการเอาตัวละครไปใช้ อย่างเอาตัวละครอาว์มไปเป็นการเอาเปรียบ เพราะเรียกได้ว่าเป็นครูบาอาจารย์ของเขา มันคนละระดับกัน หรือแม้แต่ของถ่าย ซึ่งมีคนเขียนเหมือนกันเบะเลย เป็นการเอาเปรียบกัน

ส่วนนักเขียนของชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือ ต่างก็แสดงความเห็นไว้ว่า

แรก ๆ อาจจะมีใจที่มีคนมาเลียนแบบ หลัง ๆ มันเยอะ มันทำให้ลำบาก บางทีเขาเขียนโดยลอกตัวละคร และมุขเราไป ก็ไม่สบายใจ เราคิดตั้งนาน นี่ฉบับตัวเองซึ่งเราก็ต้องพัฒนากำลังพยายามฉีกแนวออกไป เขาก็เลียนแบบมาจากเรา แล้วแต่ว่าเขาจะพัฒนาตัวเองไปได้ซักแค่ไหน ลอกตอนแรก ๆ นี่ก็ โอ.เค. เราก็ลอกอาจจุ่มจุ่ม แต่เราแตกมาเป็นของตัวเอง มีจุดยืนของตัวเอง แต่เขาจะแตกออกไปยังก็ขึ้นอยู่ที่เขา (ภักดี แสนทวีสุข, สัมภาษณ์)

ไม่รู้สึกอะไร แต่ที่ไม่ชอบก็คือเขาไม่หาทางทำของเขาเองหรือทำเอกลักษณ์ของเขาเอง คอยตามทุกอย่าง เรานอกจากจะต้องหนีตัวเองแล้ว ยังต้องหนีเขาด้วย (นิพนธ์ เสงี่ยมศักดิ์, สัมภาษณ์)

การที่มีนิตยสารเลียนแบบตามออกมาเช่นนี้ ทำให้ชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคงปรับ
ปรับปรุงรูปแบบของนิตยสารให้มีความก้าวหน้าขึ้นไปอีก อย่างเช่นการเพิ่มหน้าสีขึ้นมา เพื่อฉีก
แนวให้ต่างออกไปจากนิตยสารเลียนแบบทั้งหลาย อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความน่าสนใจอันเป็นการชักจูง
ให้ผู้อ่านติดตามการพัฒนาของชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคงต่อไป และอาจเป็นการชี้ชวนให้ผู้ที่ไม่
เคยอ่านต้องหันมาสนใจอ่านคูบ้าง

องค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งที่นับว่ามีความสำคัญสำหรับการจัดทำนิตยสารก็คือ เรื่อง
การจัดจำหน่าย ซึ่งการจัดจำหน่ายของนิตยสารทั่วไปมักมีจุดประสงค์หลักก็คือ การจำหน่าย
นิตยสารไปยังหมู่ผู้อ่านกลุ่มต่าง ๆ ให้ได้เป็นจำนวนมากพอที่จะทำให้กิจการของนิตยสารฉบับนั้น
สามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งวิธีการจัดจำหน่ายของชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคงรวมทั้งของนิตยสารฉบับอื่น
ที่พบเห็นกันอยู่โดยทั่วไปนั้นมี 2 วิธี คือ การวางจำหน่ายตามแผงหนังสือ และการบอกรับเป็น
สมาชิกตามบ้าน

การวางจำหน่ายตามแผงหนังสือ สำหรับนิตยสารการ์ตูนอย่างชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคง
จะวางขายไปทั่วประเทศ ทั้งในกรุงเทพมหานครและตามต่างจังหวัด เนื่องจากเนื้อหาของความ
เป็นการ์ตูนที่ทำให้ เข้าถึงกลุ่มคนได้ทุกคน และทุกระดับการศึกษา อันเป็นคุณลักษณะพิเศษที่นิตยสาร
บางฉบับ บางประเภท อย่างเช่นนิตยสารทางศาสนา ฯลฯ สามารถเข้าถึงได้เฉพาะบุคคล
บางกลุ่มเท่านั้น จึงทำให้ชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคงเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านเป็นจำนวนมากได้ ทั้งยัง
สามารถเพิ่มปริมาณของกลุ่มผู้อ่านให้ขยายกว้างออกไปอย่างรวดเร็ว และเพียงพอที่จะทำให้
กิจการดำเนินไปได้ด้วยดี

จากการวางขายตามแผงหนังสือเพียงอย่างเดียวอาจสนองความต้องการของผู้อ่านได้
ไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงต้องมีการบอกรับเป็นสมาชิกไปตามบ้าน สำหรับบริการผู้อ่านที่ชอบความ
สะดวกสบาย รวดเร็วไม่ต้องออกไปหาซื้อเอง การบอกรับสมาชิกนี้ทางสำนักพิมพ์ได้แจ้งรายละเอียด
ของการเป็นสมาชิกไว้ในนิตยสารโดยละเอียด ถ้าผู้อ่านคนใดสนใจต้องแจ้งความประสงค์กลับไป
พร้อมทั้งกระทำตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้ถูกต้อง จากนั้นทางสำนักพิมพ์จะจัดส่งนิตยสารโดยตรงสู่
ผู้อ่านทางไปรษณีย์ วิธีการนั้นนอกจากทำให้ทางนิตยสารจับกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายที่มีความสนใจ
เฉพาะเรื่องได้แล้ว ยังมีส่วนทำให้เกิดความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้นระหว่างผู้อ่าน กับทางนิตยสารด้วย

กลวิธีการสร้างความสัมพันธ์ของทางนิตยสาร ยังปรากฏในการเปิดโอกาสให้ผู้อ่าน โดยไม่เฉพาะเจาะจง ส่งเรื่องข่าวเข้ามาาร่วมสนุกกับทางกองบรรณาธิการ โดยผู้อ่านจะได้รับค่าตอบแทนทันทีที่เรื่องข่าวของตนได้นำลงตีพิมพ์ ค่าตอบแทนเหล่านี้เป็นวิธีการชักชวนผู้อ่านให้ลองเสี่ยงส่งเรื่องข่าวไป จากนั้นผู้อ่านก็ต้องซื้อขายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือเป็นประจำทุกฉบับ เพื่อว่าเรื่องข่าวของตนจะได้รับการตีพิมพ์บ้าง เป็นที่แน่นอนว่าวิธีการนี้ก็เป็นกลยุทธ์อีกประการหนึ่งที่ทำให้ขายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือสามารถอยู่ได้ เนื่องจากผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าตนเองต่างก็เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการนำเสนอเนื้อหาของนิตยสารนี้ด้วยเช่นกัน

กิจกรรมด้านต่าง ๆ ดังกล่าวที่ผู้อ่านสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมนี้ จะได้รับการรายงานถึงความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ผ่านทางบทบรรณาธิการ ยิ่งทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ทางนิตยสารเห็นถึงความสำคัญของผู้่านด้วย การทำเช่นนี้บับเป็นประโยชน์อย่างหนึ่งในกรณีที่หน่วยงานทางด้านธุรกิจโฆษณาต้องการลงโฆษณาสินค้า นักโฆษณาจะใช้การประเมินคุณค่าของนิตยสารฉบับนั้นจากบทบรรณาธิการเป็นสำคัญ เพราะบทบรรณาธิการเป็นส่วนช่วยสะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มผู้อ่านที่มีลักษณะ และคุณสมบัติของความเป็นกลุ่มเป้าหมายเหมือน ๆ กัน ดังนั้นนักโฆษณาก็สามารถเลือกลงโฆษณาสินค้าในนิตยสารให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของตนได้

จากกลุ่มตัวอย่างของนิตยสารการ์ตูนชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือในช่วง 2 ปีที่ศึกษาพบว่าทางสำนักพิมพ์ประสบความสำเร็จจากยอดขายที่มาเป็นอันดับหนึ่งทำให้นิตยสารฉบับนี้อยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพารายได้จากการโฆษณา เห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะปรากฏโฆษณาสินค้าอยู่เพียงชิ้นเดียวเท่านั้น ซึ่งอาจเนื่องมาจากเหตุผลบางอย่างของทางสำนักพิมพ์เอง แต่ในระยะหลังที่ทางสำนักพิมพ์เปลี่ยนวาระการออกจำหน่ายให้เร็วขึ้น กลับปรากฏการโฆษณาสินค้าบ่อยครั้งขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะทางสำนักพิมพ์จำเป็นต้องหารายได้มาหมุนเวียนในระบบของการผลิตให้มากขึ้น จึงนับว่าการโฆษณาเป็นปัจจัยสำคัญอีกอันหนึ่ง ที่ช่วยค้ำจุนให้นิตยสารสามารถดำรงอยู่ได้

นับว่าชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือเป็นนิตยสารฉบับหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในเรื่องรูปแบบเนื้อหา ตลอดจนไปถึงระบบการจัดการที่มีโรงพิมพ์เป็นของตนเอง อันจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในเรื่องระบบการพิมพ์ และทางด้านการจัดจำหน่าย ชายหัวเราะฉบับกระเป๋าคือก็สามารถทำได้ด้วยตนเอง ทำให้ประหยัดในการที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับองค์กรที่มารับหน้าที่ในการจัดส่ง หรือจัดจำหน่าย

อย่างเช่น วัฒนา "เริ่มงานเขียนการ์ตูนด้วยใจรัก โดยจับแนวการ์ตูนประเภทชวนขันมาตั้งแต่แรก" ซึ่งนักเขียนการ์ตูนอาชีพนี้ยังต้องเป็นผู้มีอารมณ์ขันอยู่ในจิตใจเสมอ

ในการเขียนการ์ตูน นักเขียนแต่ละคนจะได้รับอิทธิพลมาจากการ์ตูนต่างประเทศไม่มากก็น้อย ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปแบบ หรือเนื้อหา สफल เมนาคม หรือ ท้อม กล่าวว่ "ผมชอบวอลท์ ดิสนีย์ ชอบงานของเขามาก รูปแบบของเขานั้นยากที่จะลอกเลียน จะให้งานของเราไปเหมือนเขาเห็นจะยาก...อย่างผมนี้พยายามคลี่คลายให้เป็นสไตล์ของตัวเอง" (สมชาย ชันอาสา 2531 : 31) อย่างไรก็ตาม นักเขียนทุกคนจะสร้างเอกลักษณ์ให้กับภาพการ์ตูนโดยฉีกแนวออกไปให้มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เห็นได้จากการสร้างตัวละครแทนตัวเองขึ้นมาให้เป็นตัวเอกของเรื่องราวในภาพการ์ตูน ที่มีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านจดจำได้ นอกจากนี้การนำเสนอเนื้อหาภาพการ์ตูน ผู้เขียนจะนำมาจากประสบการณ์ทั้งโดยตรง และจากสื่อมวลชนโดยหยิบยกแต่เนื้อหาที่มีความเด่น โดดเด่น เป็นเรื่องสดใหม่ เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมไทย และก็มีอีกบางส่วนเป็นเรื่องเก่า แต่เป็นสิ่งที่ผู้อ่านทุกคนรู้จัก มีประสบการณ์ร่วมกัน อย่างเช่น ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ฯลฯ "เป็นเรื่องที่อยู่รอบ ๆ ตัว โดดเด่น ๆ คนเห็นได้ง่าย ๆ และใกล้ ๆ ก็ได้จากการอ่าน การดู การฟัง มาจากสื่อมวลชนส่วนหนึ่ง มาจากหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์" (นิพนธ์ เสงี่ยมศักดิ์, สัมภาษณ์)

และนักเขียนการ์ตูนทุกคนให้ความเห็นร่วมกันว่า ในภาพการ์ตูนอาจมีเรื่อง เชื้อชาติ หรือ เรื่องความรุนแรงบ้าง เนื่องจากเป็นการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่ และการ์ตูนจำเป็นต้องมีความเคลื่อนไหว จึงจะสนุก แต่เมื่อมีกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเด็กรวมอยู่ด้วย ดังนั้นจึงต้องลดปริมาณเนื้อหาในส่วนนี้ลง นอกจากนี้ ก็ยังขึ้นอยู่กับพิจารณาของบรรณาธิการเองด้วยว่าจะนำลงพิมพ์หรือไม่

จากลักษณะร่วมของนักเขียนการ์ตูนเหล่านี้ ทำให้เข้าใจถึงการนำเสนอเนื้อหาภาพการ์ตูนของชายหัวเราะฉับกระเปาะว่า ผู้เขียนแต่ละคนมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทั่วไปของสังคมไทยเป็นสำคัญ